

Ποια τείχη για ποια πόλη;

Νικόλαος Ιωσηφίδης, Δάφνη Καλογήρου, Ελισάβετ Κάλτσου, Κωνσταντίνα Οικονόμου,
Στυλιανή Σερεμέτα, Αθανασία Σπυροπούλου, Νικόλαος Στυλιανού, Ιωάννης Τζίμας,
Σταύρος Τοκμακίδης, Σπυρίδων-Τσαμπίκος Σφήκας, Χριστίνα Χαλκιοπούλου

Αρσάκειο Γυμνάσιο Θεσσαλονίκης, Τάξεις Β΄ και Γ΄

Υπεύθυνοι Καθηγητές: Θανάσης Νευροκοπλής, Νικολέτα Σατσλή, Αθηνά Φουστέρη

I. Εισαγωγή: Από τις αρχές της πόλης στα σημερινά διλλήματα των μετα-πόλεων

Μπαίνοντας ήδη στην τρίτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα, οι ολοένα αυξανόμενες εφαρμογές της ψηφιακής τεχνολογίας, σηματοδοτούν τον μετασχηματισμό των πόλεων σε μετα-πόλεις. Ενώ «οι πρώτες *metaverse* πόλεις στον κόσμο είναι γεγονός», την ίδια στιγμή υπάρχει έντονος προβληματισμός για το γεγονός ότι δημιουργούν ένα αφιλόξενο και ψυχρό οικιστικό περιβάλλον που αποξενώνει τον άνθρωπο από τον εαυτό του, τον συνάνθρωπο και τη Φύση. Μπροστά σε αυτήν την κρίσιμη μεταβατική στιγμή για τον ανθρώπινο πολιτισμό, θα προσπαθήσουμε να αντιληφθούμε τις αρχές¹, το ουσιαστικό περιεχόμενο της πόλης², καθώς και τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνουν τον πολίτη³, ανατρέχοντας στην εποχή της ίδρυσής της κατά τη νεολιθική⁴ εποχή,

Πριν τη δημιουργία των πόλεων, στην παλαιολιθική εποχή, οι άνθρωποι ζούσαν ως νομάδες, εκτεθειμένοι σε θανάσιμους κινδύνους, καθώς αναζητούσαν την τροφή τους. Η ανάγκη να αποτελούν μέλη μιας ομάδας τους οδήγησε στη συνοίκηση και, σε συνδυασμό με την ανακάλυψη της γεωργίας και την εξημέρωση των ζώων, στη δημιουργία των πρώτων πόλεων. Σύμφωνα με τον Άλντο Ρόσι (Aldo Rossi), η πόλη είναι «το κατεξοχήν έργο τέχνης του ανθρώπου», όπου «αποκτούν μορφή και έκφραση οι υπαρξιακές, πνευματικές και κοινωνικές ανάγκες του ανθρώπου». Πραγματοποιήθηκε μέσα από τη συνάντηση της Γης (ή Φύσης) με την Ιστορία και, σύμφωνα με τον Ρουμάνο θρησκευτολόγο Μιρτσέα Ελιάντ (Mircea Eliade), έχει δύο θεμελιακά συστατικά: το ιερό κέντρο και τα τείχη.

Το ιερό⁵ αποτελεί το κέντρο κάθε πόλης από την προϊστορική εποχή και μέχρι τους νεότερους χρόνους. Είναι το συλλογικό ενοποιητικό σημείο: η πηγή του νοήματος, της αναφοράς και της

---

¹ Με τη λέξη «αρχές» δεν εννοούμε μόνο τη χρονική της οριοθέτηση, αλλά –κυρίως– τις καταγωγικές, θεμελιακές και υπαρξιακές της διαστάσεις, όπως φωτίζονται από τα πορίσματα της Αρχαιολογίας.

² Πόλις, ποιπ. και «πόλις» (φρούριο): ετυμολογείται πιθανόν από το «πίμπλημι» (γεμίζω) ή από το «πόλεμος» (πόλεμος). Σημαίνει την ακρόπολη (στην αρχαία Αθήνα η ακρόπολη ονομαζόταν και απλώς «πόλη», ενώ το υπόλοιπο τμήμα της πόλης με τις κατοικίες ονομαζόταν «άστυ»), το φρούριο ή οχυρό· το σύνολο των ελεύθερων πολιτών, η χώρα ή η πατρίδα.

³ Πολίτης: αυτός που ζει σε ελεύθερη πόλη και είναι μέλος της, παίρνοντας μέρος στα κοινά (κυβερνάει και διοικεί, κυβερνάται και διοικείται). Ο ομοεθνής, ο συμπατριώτης, ο ελεύθερος άνθρωπος.

⁴ Ως Νεολιθική ορίζεται εκείνη η περίοδος της πολιτισμικής ανάπτυξης που ακολουθεί την Παλαιολιθική και τη Μεσολιθική περίοδο. Η Νεολιθική περίοδος ξεκίνησε περίπου το 10.000 π.Χ. στη Δυτική Ασία και το 5.500 π.Χ. στην Κεντρική Ευρώπη, ενώ οι πρωιμότεροι οικισμοί στην Ελλάδα χρονολογούνται λίγο πριν από το 6.500 π.Χ. Πρόκειται για μια περίοδο της ιστορίας κατά την οποία θεσμοθετείται σε μεγάλο εύρος η μόνιμη εγκατάσταση, η εξημέρωση των ζώων και των φυτών αλλά και η χρήση της κεραμικής.

⁵ Με τη λέξη «ιερό» εννοούμε αυτό που προκαλεί τον σεβασμό μας, αυτό που με κανέναν τρόπο δεν πρέπει και δεν επιτρέπεται να παραβιαστεί ή να καταλυθεί. Γιατί άραγε; Διότι είναι η πηγή νοήματος, αναφοράς και οργάνωσης της ζωής της πόλης και του ανθρώπου. Το ιερό ως «κέντρο» της πόλης αναδεικνύεται ως τέτοιο στην προϊστορική εποχή χάρη σε μια «θεοφάνεια», μια φανέρωση δηλαδή

οργάνωσης της ζωής. Σε αυτό συναρμολόζεται το παρόν με το παρελθόν και το μέλλον σε μια ενιαία αφήγηση, σε αυτό καταφεύγουν οι άνθρωποι όταν βρίσκονται σε αδιέξοδο ή κινδυνεύει η πόλη τους⁶. Για τον προϊστορικό άνθρωπο, κάθε φορά που δημιουργείται μια πόλη –αλλά ακόμη και μια κατοικία– γεννιέται σε συμβολικό επίπεδο ένας νέος κόσμος, όπου αποτυπώνεται το ιερό δικαίωμα και η ανάγκη του να ανήκει σε μία κοινότητα και να κατέχει μια αξιοπρεπή θέση σε αυτήν.

Αξιοποιώντας παρατηρήσεις από τη μελέτη του παλαιότερου προϊστορικού οικισμού στον ελλαδικό χώρο, στο Διμήνι του Βόλου, μπορούμε να διαπιστώσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά της πόλης, ως ένα ανοικτό σύστημα, τόσο προς τα μέσα όσο και προς τα έξω, αλλά και τις μετατροπές ή και εκτροπές τους με το πέρασμα του χρόνου.

Παρατηρώντας τα αρχαιολογικά ευρήματα στον οικισμό του Διμηνιού, διαπιστώνουμε ότι η πόλη χτίζεται γύρω από το ιερό κέντρο, που βρισκόταν πάνω σε έναν ανωφερή λόφο. Από εκεί η πόλη ξεδιπλώνεται σε 6 ομόκεντρους κύκλους με πετρόκτιστους περιβόλους ή μάνδρες και χτισμένες τις κατοικίες στα τοιχώματά τους. Αντίθετα με τη σημερινή πόλη που κομματιάζει τη ζωή των ανθρώπων (αλλού ζουν, αλλού εργάζονται κι αλλού διασκεδάζουν), η προϊστορική πόλη ενώνει, εξασφαλίζοντας προσβασιμότητα και διασύνδεση μεταξύ όλων στην κοινότητα, χάρη στους 4 ευρύχωρους διαδρόμους που επιτρέπουν την επικοινωνία ανάμεσα στους δακτύλιους.

Ενώ σήμερα επιλέγεται η λύση της κάθετης ανάπτυξης (με τις πολυκατοικίες να στοιβάζουν αφύσικα τους ανθρώπους τον έναν πάνω στον άλλον), στην προϊστορική πόλη οι κατοικίες αναπτύσσονται σε οριζόντια σχέση (με τα σπίτια αντικριστά και κοινή την αυλή), δημιουργώντας έτσι μικρές γειτονίες. Έτσι βλέπουμε μια πόλη χτισμένη σε «ανθρώπινη κλίμακα» (με διαστάσεις φιλικές στον άνθρωπο), σε αντίθεση με την «υπερφυσική κλίμακα» των σημερινών μεγαλουπόλεων και των εκατομμυρίων κατοίκων.

Το τείχος (ο τελευταίος περίβολος) οριοθετεί την προϊστορική πόλη μάλλον συμβολικά και σίγουρα όχι οχυρωματικά. Ενσωματώνει μέσα της τη Φύση και οι κατοικίες της χτίζονται με φυσικά υλικά. Αντίθετα, δηλαδή, με τις σημερινές «αφύσικες»⁷ πόλεις και κατοικίες, που χτισμένες με συνθετικά

του θείου στον άνθρωπο. Έτσι, ο τόπος που έλαβε χώρα αυτή η μαγική συνάντηση μεταμορφώνεται σε τόπο συμπύκνωσης και επικοινωνίας των επουρανίων με τα επίγεια και τα καταχθόνια. Επίσης, μέσα από τους μύθους που το περιβάλλουν, το ιερό γίνεται η ζωτική ραχοκοκαλιά της πόλης, καθώς συναρμολώνει σε μια ενιαία αφήγηση το παρόν με το παρελθόν και το μέλλον. Αυτή η κατασκευή του ιερού (η οποία αποτυπώνει και εκφράζει την «πνευματική και ψυχική ζωή» εκείνου του ανθρώπου που έχει επιτέλους μεταβεί από την αφιλόξενη εγκαταβίωση στη χασοτική και επικίνδυνη Φύση στην πόλη, δηλαδή σε έναν κόσμο που ορίζει, ελέγχει και του παρέχει ασφάλεια) τι άλλο εκφράζει από τη βαθιά υπαρξιακή ανάγκη του να έχει κάποια αξία η ζωή του, να έχει καταγωγή και προοπτική, να είναι άνθρωπος και όχι ζώο;

⁶ Ακριβώς γι' αυτό, παρατηρεί ο Πλούταρχος, «στις περιπλανήσεις σου μπορεί να συναντήσεις πόλεις ατείχιστες, χωρίς γραφή ή βασιλιάδες, χωρίς σπίτια και ιδιοκτησίες, που δεν χρειάζονται νόμισμα, που δεν γνωρίζουν τι είναι τα θέατρα και τα γυμναστήρια. Πόλη, όμως, χωρίς ιερά και θεούς, που δεν καταφεύγει σε προσευχές, όρκους, μαντείες ή θυσίες, είτε για την απόκτηση των αγαθών είτε για την αποτροπή των κακών, δεν υπήρξε ποτέ κάνεις που να είδε ποτέ ούτε και θα υπάρξει. Αντίθετα, μου φαίνεται πως περισσότερο μπορεί μια πόλη χωρίς έδαφος να λάβει σύσταση –και, αφού τη λάβει, να τη διατηρήσει– παρά πολίτευμα, αν υποσκαφθεί η αντίληψη για τους θεούς. Γιατί αυτό [το ιερό] είναι το βάθρο και το θεμέλιο, που συνέχει κάθε κοινωνία και νομοθεσία...» _ Δες Πλουτάρχου, «Πρὸς Κωλώτην ὑπὲρ τῶν ἄλλων φιλοσόφων» [1125]

⁷ «αφύσικες», καθώς σφραγίζουν και απομονώνουν τα κτήρια από το φυσικό περιβάλλον.

υλικά (φτηνές απομιμήσεις φυσικών) και χημικές ουσίες επικίνδυνες για τον άνθρωπο, εκπίπτουν από «δοχεία ζωής» σε «άρρωστα κτίρια».

Ο προϊστορικός πολίτης σαν να τα κατάφερε καλύτερα από εμάς, που –λόγω της απληστίας και του υπερκαταναλωτισμού– ζούμε εγκλωβισμένοι σε έναν φαύλο κύκλο, με πόλεις και κτίρια εξαιρετικά ενεργοβόρα, αποξενωμένοι από τη Φύση, τον συνάνθρωπό μας και τελικά τον ίδιο μας τον εαυτό. Γι' αυτόν τον λόγο η δική του πόλη (με τη χαμηλή κατανάλωση ενέργειας και την κυκλική οικονομία, την ανακύκλωση των σκουπιδιών και τη μετρημένη διαχείριση των πόρων) αποπνέει αλλά και εμπνέει στη σύγχρονη βιοκλιματική αρχιτεκτονική ό,τι ακριβώς αυτή θέτει ως προτεραιότητα στην πόλη: την οικειότητα, τη βιωσιμότητα και την αειφορία.

II. Τα τείχη και η λειτουργία τους ως όριο ή σύνορο, οχύρωμα και κατώφλι

Η πόλη ως ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο σύστημα έχει περιεχόμενο και μορφή. Είναι ένας τόπος ασφαλής και περιεκτικός, που δίνει τη δυνατότητα στους πολίτες της να στεγάζουν και να μοιράζονται τις αναμνήσεις και τις ιστορίες τους, τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους. Αποκτά κάθε φορά τη δική της μορφή με τα κάθε λογής τείχη (ορατά αλλά και αόρατα), που λειτουργούν με τρεις τρόπους: άλλοτε ως όριο, άλλοτε ως οχύρωμα κι άλλοτε ως κατώφλι.

Αν στην προϊστορική εποχή, όπως είδαμε, τα τείχη οριοθετούν μάλλον συμβολικά την πόλη, σημαίνοντας τη μετάβαση από τη χαοτική Φύση στον τακτοποιημένο κόσμο, σταδιακά μεταβάλλονται για να λειτουργήσουν ως οχύρωμα με σκοπό τον περιορισμό, τον διαχωρισμό, αλλά και την προστασία της πόλης από τον εχθρό. Έτσι τα τείχη υψώνονται και η πόλη κλείνεται μέσα σε αυτά. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τειχών είναι τα Κυκλώπεια, τα Θεοδοσιανά, το Σινικό, το Τείχος του Βερολίνου και αυτό που διαχωρίζει την Αμερική από το Μεξικό⁸.

Ταυτόχρονα τα τείχη λειτουργούν και ως κατώφλι, συνδετικός κρίκος ανάμεσα στην πόλη και τον περίγυρό της, με τις πύλες εισόδου και εξόδου της πόλης να λειτουργούν σαν πνεύμονες, που της δίνουν τη δυνατότητα να αναπνέει και να μην πνίγεται στην εσωστρέφεια. Ελπιδοφόρο παράδειγμα τέτοιου τείχους-κατωφλιού είναι το «πράσινο τείχος της Αφρικής»⁹, το οποίο με τα δέντρα του αντιστέκεται στην ερημοποίηση της περιοχής και την ίδια στιγμή ανοίγει ένα κατώφλι προσκαλώντας πίσω τη ζωή.

Αόρατα τείχη

Εκτός, όμως, από τα τείχη με τα απτά και ορατά τους όρια, μπορεί κανείς να εντοπίσει στη σύγχρονη πόλη και άλλα τείχη· «ανεπαίσθητα»¹⁰ και δυσδιάκριτα ίσως, πλην όμως υπαρκτά. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις κοινωνικού αποκλεισμού όπως, για παράδειγμα, των ανθρώπων με αναπηρία, των

⁸ Ο πρωταρχικός στόχος του Σινικού τείχους ήταν η προστασία των Κινέζων από τις εισβολές Μογγόλων και άλλων φυλών. Στην περίπτωση του τείχους του Βερολίνου, γνωστό και ως «τείχος της ντροπής», οι λόγοι κατασκευής του διέφεραν μιας και ήταν καθαρά πολιτικοοικονομικοί, χωρίζοντας οικογένειες συγγενείς και φίλους μέσα στην ίδια τους την πόλη. Το τελευταίο από τα παραπάνω τείχη προσπαθεί να περιχαρακώσει και να αποτρέψει την διέλευση των φτωχότερων πληθυσμών της κεντρικής και Νότιας Αμερικής προς τα εδάφη του πλούσιου βορρά και εξακολουθεί να οικοδομείται, παρά τις αντιδράσεις της παγκόσμιας κοινότητας.

⁹ Βλέπε το άρθρο της Μαρία Δεδούση «Η Αφρική φτιάχνει το μεγαλύτερο τείχος του κόσμου. Είναι πράσινο και μια ελπίδα για το μέλλον»

¹⁰ Βλέπε τη λέξη στον στίχο από το γνωστό ποίημα του Κωνσταντίνου Καβάφη «Τείχη» (Από τα Ποιήματα 1897-1933, Έκτος 1984): «Ανεπαίσθητος μ' έκλεισαν από τον κόσμον έξω».

γυναικών, των γερόντων και των παιδιών, των μεταναστών και των προσφύγων. Πρόκειται για καταστάσεις υπαρκτές, που ηθελημένα αγνοούμε ή ανεχόμαστε καθημερινά λόγω των βαθιά ριζωμένων στερεοτυπικών αντιλήψεων. Κάποιες τέτοιες οπισθοδρομικές αντιλήψεις που δεν ανέχονται τη διαφορετικότητα –είτε αυτή αφορά το φύλο, την καταγωγή ή τη θρησκεία, την οικονομική κατάσταση ή τις πολιτικές πεποιθήσεις– κτίζουν κι υψώνουν εντός της πόλης «χωρίς περίσκεψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ / μεγάλα κ' υψηλά τείχη»¹¹ «τριγύρω» από κάποιους ανθρώπους –που δεν είναι καθόλου λίγοι– στερώντας τους έτσι την αξιοπρέπεια στη ζωή ή και την ίδια τη ζωή. Δυστυχώς, είναι πολλά τα θύματα αυτής της πολιτικής στάσης που ορθώνει τείχη αποκλεισμού ή περιθωριοποίησης και εκφράζεται με συμπεριφορές που ξεκινούν από την αδιαφορία ή τον στιγματισμό και καταλήγουν μέχρι το απαρτχάιντ ή τα γκέτο. Όσο κι αν θέλουν κάποιοι να παραβλέψουν ή να υποβαθμίσουν αυτά τα τείχη, δεν μπορούμε να μην παραδεχτούμε ότι η ύπαρξή τους προσβάλλει συνανθρώπους μας, τους οδηγεί στο περιθώριο και στην απελπισία¹², δημιουργώντας έτσι αγεφύρωτο χάσμα ανάμεσα τους, που υπονομεύει την κοινωνική συνοχή και, εντέλει, την ίδια την πόλη.

Το ερώτημα που γεννιέται από αυτήν τη διαπίστωση είναι πάντα επίκαιρο και διαχρονικό, αφορά όλες τις πόλεις και απαιτεί από όλους απάντηση: Πώς θα βρεθεί η δυνατότητα να ακούγονται οι «φωνές» όλων των πολιτών ανεξαιρέτως; Μπορούμε άραγε να συνδιαμορφώσουμε όλοι μαζί μια πόλη χωρίς αποκλεισμούς, πιο κοντά στον Άνθρωπο, που είναι ο κατεξοχόν ιδρυτής, σχεδιαστής και κάτοικος της;

III. Οι προκλήσεις της σύγχρονης πόλης

Η σύγχρονη πόλη

Ο τρόπος που σχεδιάζονται σήμερα οι πόλεις¹³ απομακρύνεται όλο και περισσότερο από την έννοια της κοινότητας και τα ανθρωποκεντρικά χαρακτηριστικά¹⁴ που εντοπίστηκαν στις πρώτες νεολιθικές πόλεις. Οι ειδικοί, που αναλαμβάνουν τον σχεδιασμό τους με την ιδιότητα του «παντογνώστη», οργανώνουν μια πόλη όπου η συλλογικότητα έρχεται σε δεύτερη μοίρα χάριν μιας ατομικότητας που, ενώ φαίνεται να κυριαρχεί, στην πραγματικότητα γίνεται όλο και πιο ευάλωτη.

Μοιραία οι σύγχρονες πόλεις έρχονται αντιμέτωπες με διαφόρων ειδών προκλήσεις. Προκλήσεις που αφορούν τρία κρίσιμα ζητήματα: [α] την κοινωνική τους συνοχή, [β] τη σχέση τους με τη Φύση και [γ] τη μετάβασή τους στην ψηφιακή εποχή.

[α] Όσο παραμένει και διογκώνεται η οικονομική ανισότητα, η ανεργία και η φτώχεια, το κυμαινόμενο δικαίωμα στην εκπαίδευση και η ελλιπής πρόσβαση στη δημόσια υγεία, θα οξύνεται το αίσθημα αδικίας και θα παράγεται κοινωνική βία κάθε μορφής: ταξική, ενδοοικογενειακή, έμφυλη, φυλετική, οπαδική κ.ά. Όσο υψώνονται τείχη ανισοτήτων και αποκλεισμού σε ομάδες και άτομα με βάση το φύλο, την καταγωγή, τις σεξουαλικές προτιμήσεις, την αναπηρία ή ακόμα και την ασθένεια (όπως συνέβη σε αυτήν την πρωτοφανή πανδημία του κορονοϊού)¹⁵, τα φαινόμενα του ποικιλότροπου ρατσισμού θα βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη, καταλύοντας την κοινωνική γαλήνη.

¹¹ Κωνσταντίνου Καβάφη «Τείχη» ό.π.: Χωρίς περίσκεψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ / μεγάλα κ' υψηλά τριγύρω μου έκτισαν τείχη.

¹² Κωνσταντίνου Καβάφη «Τείχη» ό.π.: Και κάθομαι και απελπίζομαι τώρα εδώ. / Άλλο δεν σκέπτομαι: τον νουν μου τρώγει αυτή η τύχη. / διότι πράγματα πολλά έξω να κάμω είχαν.

¹³ «Η αρχιτεκτονική αφηγείται, ίσως με τον καλύτερο και πιο παραστατικό τρόπο, την ιδεολογική συγκρότηση μιας κοινωνίας», Τάσης Παπαϊωάννου, «Η δημόσια αρχιτεκτονική σε διωγμό».

¹⁴ Χαρακτηριστικά όπως: η κοινωνική οργάνωση, η μοιρασιά, η συνάντηση.

¹⁵ Zissi, A., & Chtouris, S. (2020). Η πανδημία Covid- 19: Επιταχυντής των ανισοτήτων και εγκαταστάτης νέων μορφών ανισοτήτων. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 154*, 65–73.

[β] Η κλιματική επιδείνωση, με το φαινόμενο του θερμοκηπίου, τη μόλυνση του περιβάλλοντος και την αύξηση των φυσικών καταστροφών (πυρκαγιές, πλημμύρες, ανομβρίες κ.λπ.), αποτελεί φλέγον ζήτημα, το οποίο –αν δεν αντιμετωπιστεί με μια ριζική αλλαγή στη σχέση ανθρώπου και Φύσης– δεν αποκλείεται να καταστήσει τις πόλεις μας ακατοίκητες.

[γ] Τέλος, η ολοένα αυξανόμενη ψηφιακή δικτύωση των πόλεων και των κατοίκων θέτει σε κίνδυνο τα δημοκρατικά δικαιώματα των πολιτών. Ο εφιάλτης ενός παγκόσμιου συστήματος επιτήρησης, ελέγχου και χειραγώγησης των πολιτών, με την παραχώρηση ανεξέλεγκτης εξουσίας αλλά και τεράστιου όγκου ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων σε μεγάλες πολυεθνικές¹⁶, δεν αποκλείεται να εκπορθήσει τις πόλεις και τις ζωές μας ως άλλος «δούρειος ίππος».

Τρόποι αντιμετώπισης

Ο άνθρωπος “καταναλώνει” την πόλη και ταυτόχρονα την αναπαράγει, σε μια σχέση διαλεκτική. Η χρήση των τεχνικών της πολεοδομίας και της αρχιτεκτονικής είναι απαραίτητη, αλλά όχι πανάκεια στην αντιμετώπιση των προκλήσεων μίας σύγχρονης πόλης. Είναι απαραίτητη η ανάπτυξη ηθικών αξιών που σχετίζονται με μια βαθιά αίσθηση συλλογικότητας και αλληλεγγύης. Στη συνέχεια απαραίτητη είναι η αδιάκριτη παροχή ασφάλειας, υγείας και παιδείας, καθώς και η διασφάλιση της ελεύθερης πρόσβασης όλων στην εργασία και στην ψυχαγωγία. Η έλλειψη στέγης, η φτώχεια και η ανεργία μπορούν να αντιμετωπιστούν, μέσω της εύρεσης εργασίας για τους άπορους-άνεργους, σε συνδυασμό με την επιδότηση ή την παροχή κατοικίας από το κράτος.

Μεταβαίνοντας από τη διαχείριση των προκλήσεων ως άτομα, στη διαχείριση τους ως συλλογικοί, αναδεικνύεται η ανάγκη του σχεδιασμού και της εφαρμογής πλάνου και στρατηγικής. Η μετατροπή των πόλεων σε «πράσινες» μοιάζει μια λύση που υπόσχεται την αποκατάσταση της σχέσης του ανθρώπου με το περιβάλλον. Δείγματα βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής με υψηλά επίπεδα αισθητικής κάνουν την εμφάνισή τους, αξιοποιώντας ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και φυτεύσεις¹⁷. Η εξασφάλιση της συμβίωσης του ανθρώπου με τη Φύση προκύπτει, αντλώντας από τη δεύτερη τα «έξυπνα παραδείγματα» που ενσωματώνουν τα χαρακτηριστικά της ανθεκτικότητας και της εντοπιότητας σε σχέση με το κλίμα αλλά και την κουλτούρα των κατοίκων. Ο αειφόρος σχεδιασμός των λύσεων, εξασφαλίζει τη βιωσιμότητα των προτάσεων, με απώτερο σκοπό να ικανοποιηθούν οι σύγχρονες απαιτήσεις, δίχως να διακυβεύεται το μέλλον των επόμενων γενεών. Τέλος, κρίνεται απαραίτητο να περιοριστεί και να ελεγχθεί η υπερβολική ισχύς των πολυεθνικών εταιριών στον τομέα της ψηφιακής δικτύωσης και επιτήρησης¹⁸.

Στρέφοντας το βλέμμα πίσω στη γέννηση των πρώτων πόλεων επικαλούμαστε εκείνα τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά, που έφεραν δίπλα όσα σήμερα θεωρούμε ως ασυμβίβαστα άκρα ή και αντιμαχόμενα: [α] τον Άνθρωπο με την Κοινότητα, [β] το ατομικό με το συλλογικό συμφέρον και [γ] την Τεχνολογία της εποχής –και της κάθε εποχής– μαζί με τη Φύση.

¹⁶ Βλέπε το άρθρο του Γιουβάλ Χαράρι, Το «λουλούδι» της δημοκρατίας και τα Big Data και Έξυπνες πόλεις στο κοντινό μέλλον

¹⁷ Παράδειγμα ο πύργος της Dimand στον Πειραιά. Βλέπε περισσότερα στο Lifo The Green Issue – Athens Design Map 2021 τεύχος 710.

¹⁸ Ο Robert Mugghah παραθέτει στο άρθρο «Απαντήσεις στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες πόλεις» έξι βασικές αρχές αντιμετώπισης [1. Οι πόλεις χρειάζονται πλάνο και στρατηγική 2. Οι πόλεις να γίνουν “πράσινες 3. Να υιοθετηθούν πολυχρηστικές λύσεις 4. Πυκνή και βιώσιμη χωροθέτηση 5. “Αντιγραφή” τακτικών άλλων πόλεων 6. Διεθνείς συνεργασίες πόλεων]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

1. Hart, R. (2011) *Τα παιδιά συμμετέχουν*. Αθήνα: Επίκεντρο
2. Mircea, E. (1999) *Πραγματεία πάνω στη θεωρία των θρησκευτών*. Αθήνα: Χατζηνικολή
3. Pinos, J., Walter, F. (2007) *Η σύγχρονη ευρωπαϊκή πόλη (έως τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο)*. Αθήνα: Πλέθρον
4. Καβάφης, Κ. (1984) *Από τα Ποιήματα 1897-1933*. Αθήνα: Ίκαρος
5. Καλβίνο, Ι. (2009) *Οι αόρατες πόλεις*. Αθήνα: Καστανιώτης
6. Μιχελής, Π. (2004) *Αισθητικά Θεωρήματα*, τόμος Γ'. Αθήνα: Ίδρυμα Μιχελή
7. Σταυρίδης, Σταύρος (2009) *Από την πόλη οθόνη στην πόλη σκηνή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Άρθρα σε περιοδικά

8. Ζήση, Α., Χτούρης, Σ. (2020). *Η πανδημία Covid-19: Επιταχυντής των ανισοτήτων και εγκαταστάτης νέων μορφών ανισοτήτων*. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 154, 65–73. <https://doi.org/10.12681/grsr.23229>
9. CarexFlacca (2015) *Πόλεις Εμπορεύματα*, 3, 60-61 και 4, 55-59.
10. CarexFlacca (2014) *Σινιάλο για την επανεδαφικοποίηση της ατομικής και συλλογικής εμπειρίας*, 1, 5-6.

Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις

11. «Αρχιτεκτονικό Απαρτχάιντ» και κρατική υποκρισία-αδιαφορία στη σκιά μιας μη γιορτινής Παγκόσμιας Ημέρας. <https://thepressproject.gr/architektoniko-apartchaint-kai-kratiki-ypokrisia-adiaforia-sti-skia-mias-mi-giortinis-pagkosmias-imeras/> [Προσπελάστηκε: 21-03-2022]
12. *Smart City: Πώς θα είναι οι έξυπνες πόλεις στο (κοντινό) μέλλον*. <https://www.lifo.gr/now/tech-science/smart-city-pos-tha-einai-oi-exyprnes-poleis-sto-kontino-mellon> [Προσπελάστηκε: 18-03-2022]
13. *The Green Issue – Athens Design Map 2021*. https://issuu.com/maglifo/docs/710low_sketo [Προσπελάστηκε: 15-03-2022]
14. *Urbana: Πώς θα ήταν μια πόλη σχεδιασμένη από γυναίκες*; <https://www.lifo.gr/tropos-zois/urbana-pos-tha-itan-mia-poli-shediasmeni-apo-gynaikes> [Προσπελάστηκε: 18-03-2022]
15. *Απαντήσεις στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες πόλεις*. <https://limassoltoday.com.cy/anaptyxi/apantiseis-stis-prokliseis-pou-antim/> [Προσπελάστηκε: 18-03-2022]
16. *Από τα «άρρωστα κτίρια» στα νέα «δοχεία ζωής»*. <https://www.lifo.gr/culture/design/apo-ta-arrosta-ktiria-sta-nea-doheia-zois> [Προσπελάστηκε: 29-12-2021]
17. *Γαλλικά προάστια: το απαρτχάιντ της Republique*. <https://bit.ly/36wgGv8> [Προσπελάστηκε: 18-03-2022]
18. *Η Αφρική φτιάχνει το μεγαλύτερο τείχος του κόσμου. Είναι πράσινο και μια ελπίδα για το μέλλον*. <https://bit.ly/3KZQyru> [Προσπελάστηκε: 18-03-2022]
19. *Η δημόσια αρχιτεκτονική σε διωγμό*. <https://www.archetype.gr/blog/arthro/i-dimosia-architektoniki-se-diogmo> [Προσπελάστηκε 18-03-2022]
20. *Μια βόλτα στην πόλη του Αγίου Νικολάου*. <http://www.disabled.gr/mia-volta-stin-poli-tou-agiou-nikolaou/#more-34872> [Προσπελάστηκε: 21-03-2022]

21. Ο Γιουβάλ Χαράρι, το «λουλούδι» της δημοκρατίας και τα Big Data.
<https://www.protagon.gr/themata/o-giouval-xarari-to-louloudi-tis-dimokratias-kai-ta-big-data-44342365946> [Προσπελάστηκε: 18-03-2022]
22. Ο προϊστορικός οικισμός στο Διμήνι.
<https://www.archaiologia.gr/blog/issue/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%8A%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CE%BF%CF%B9%CE%BA%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%BC%CE%B7%CE%BD%CE%AF%CE%BF%CF%85/> [Προσπελάστηκε: 18-03-2022]
23. Οι ουτοπικές πόλεις του Howard ακόμα εμπνέουν τους πολεοδόμους.
<http://tkm.tee.gr/maties-ston-kosmo/100695-2/> [Προσπελάστηκε: 18-03-2022]
24. Προσφυγικό: Ανυψώνονται τείχη σε προσφυγικές δομές – «Μας διαχωρίζουν από την υπόλοιπη κοινωνία». <https://bit.ly/3wlQT3n> [Προσπελάστηκε: 18-03-2022]
25. Πώς γκρεμίστηκαν τα ασφυκτικά θαλάσσια τείχη της Θεσσαλονίκης.
<https://www.lifo.gr/culture/archaiologia/pos-gkremistikan-ta-asfyktika-thalassia-teihi-tis-thessalonikis-kai-i-poli> [Προσπελάστηκε: 21-03-2022]
26. Στην Άνω Πόλη διερευνούν στην πράξη πώς μια γειτονιά γίνεται βιώσιμη.
<https://parallaximag.gr/agenda/stin-ano-poli-dierevnoun-stin-praksi-pos-mia-geitonia-ginetai-viosimi> [Προσπελάστηκε: 18-03-2022]
27. Σχεδιάζοντας τις σύγχρονες πόλεις με την εξυπνάδα της τεχνολογίας ή της φύσης.
<https://bit.ly/3lkAajz> [Προσπελάστηκε: 18-03-2022]
28. Το δικαίωμα στην πόλη. <https://www.eedipox.gr/2017/11/06/dikaioma-stin-poli/>
[Προσπελάστηκε: 15-03-2022]
29. Το κλίμα στην αρχιτεκτονική. <https://www.lifo.gr/stiles/optiki-gonia/klima-stin-arhitektoniki>
[Προσπελάστηκε: 17-01-2022]